

Pismovni sustav kao svjedočanstvo vjere ili o nekim mogućim tumačenjima simbolike glagoljskih slova

Lukić, Milica; Jurčević, Martina

Source / Izvornik: **Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 2017, 63, 117 - 129**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:477833>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

PISMOVNI SUSTAV KAO SVJEDOČANSTVO VJERE ILI O NEKIM MOGUĆIM TUMAČENJIMA SIMBOLIKE GLAGOLJSKIH SLOVA

red. prof. dr. sc. Milica Lukić

Martina Jurčević

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku
Osijek, Hrvatska

Sažetak:

U radu se govori o prvoj slavenskoj azbuci kao sustavu *svetih pismena* poteklih od *sveta čovjeka* – Konstantina Filozofa Solunskoga koga i Katolička i Pravoslavna crkva štiju kao Sv. Ćirila. Predlaže se, a na temelju činjenice da je svako glagoljsko slovo jezični znak trostruko kodiran (predstavlja glas u jeziku, ima brojčanu vrijednost, nosi leksičko ime), novo čitanje i tumačenje simbolike nekih slova – preventivno onih koja predstavljaju prirodu Boga u kršćanskom poimanju, a uklapaju se u pitagorejski model *božanskog tetrakisa* (azъ+ buky+ vědê+ glagoljъ). Također se predlaže čitanje Konstantinove filozofsko-teološku šifre utkane u prvih devet slova glagoljske azbuke u novom svjetlu – onom koje u prvi plan stavlja Logos – Isusa Krista – Drugu Božansku Osobu – rodonačelnika kršćanstva kao monoteističke religije u krilo koje se u IX. st. pozivaju moravski i panonski Slaveni.

Ključne riječi: glagoljica, Konstantin Ćiril, *božanski tetrakis*, kršćanstvo, broj 9

PROLOG(OS)

Sveta pismena od sveta čovjeka potekoše – jer *Iskoni bje Slovo* – a *čovjekoljubac Bog koji sluša molitve svojih slugu i ljudska roda ne ostavlja bez razuma* nadahnu Filozofa – Konstantina Ćirila Solunskoga – te on počeo pisati pismena u kojima se ogleda Bog i sav život – onakav kakav bijaše, kakav jest i kakav će biti. Sačini Filozof pismena u koja ugradi nepromjenjivo i vječno. Ali i promjenjivo u pismena uglavi, znajući da *stalna samo mijena jest* i da ljudi i vremena koji slijede njegovo djelo i svoje iskustvo u njega upisati moraju. Molitvu svoju slovnu u jezik dostojan oltara – stari slavenski položi da pridruži se glasovima kojima cijeli Svemir (*stsl. sve + mirъ = cio svijet*) Stvoritelja svoga slavi.

Filozofova pismena emaniraju naš zajednički stvarni identitet kao ljudi i kao kršćana i svjedoče našu vezu sa sveukupnim životom.

KONSTANTIN ĆIRIL – TVORAC GLAGOLJIČNOG PISMA

Konstantin Ćiril¹ rodio se u Solunu, gradu drugom po važnosti u gospodarskom, prosvjetnom, vojnom i političkom smislu u Bizantskom Carstvu, 826. ili 827. godine, u okolici kojega su

¹ Ime Ćiril (Kyrillos) Konstantinovo je redovničko ime koje je prema običaju moralo počinjati istim slovom kao i krsno ime (Konstantinos).

živjeli Slaveni (ali i u samom gradu), zbog čega su svi Solunjani bili dvojezični – govorili su i grčki i slavenski. Taj će se podatak iz Konstantinove biografije kasnije pokazati ključnim za njegov misionarski rad među Slavenima. Obiteljski položaj i dobre veze s Carskim Dvorom omogućile su mu da se školuje na visokoj dvorskoj školi – Magnauri, gdje mu je pokroviteljicom postala sama carica Teodora preko svoga kancelara Teoktista, i gdje su predavali najveći učenjaci toga vremena. Daroviti je Konstantin "Stekao znanje u svim tadašnjim svjetovnim i bogoslovnim znanostima, naročito u filozofiji i teologiji. Nastavio je proučavati učene bogoslovne spise sv. Grgura Nazijanskog i drugih grčkih crkvenih pisaca. Udubio se također u klasična djela grčkih filozofa i pjesnika. Posebno se spominje da je učio Homera i sve grčke (helenske) znanosti i umjetnosti" (Grivec 1985: 17). Konstantin Ćiril je 847. godine završio studij na carigradskom sveučilištu, zaređen je za svećenika te postao najprije knjižničar u patrijaršijskoj crkvi Svete Sofije (hartofilaks), a onda i profesor filozofije na carskom sveučilištu, o čemu svjedoči i naslov Filozof koji se dodaje njegovu imenu u starim slavenskim i latinskim spomenicima. Taj rijedak naslov označava veleučenog i genijalnog čovjeka. Zbog svoje je učenosti Konstantin Ćiril kao državni službenik boravio u vjersko-diplomatskim misijama među Saracenicima (vjerojatno 855. – Bagdadski kalifat) te Hazarima/Kozarima, narodu koji je u VIII. i IX. stoljeću imao prostranu državu što se prostirala od Crnoga mora do Kavkaza i od Kaspijskoga mora do Urala. U toj mu se misiji, u državu u kojoj su živjela turska nomadska plemena od kojih su neka prešla na židovsku vjeru, a židovski im je jezik bio službeni, pridružio i stariji brat Metod, u povijesti zabilježen kao "drugi blagovjesnik" i prvi nadbiskup Panonsko-moravske nadbiskupije. Posljednja i najvažnija među vjersko-diplomatskim Konstantinovim (i Metodovim) misijama bila je ona moravskim Slavenima – u Rastislavovu Moravsku kneževinu 863. godine. Upravo je za tu misiju stvoren originalni sustav pismena – *slavensko pismo* – kojim se *bez ostatka* mogla zabilježiti (staro)slavenska riječ, a koji je naziv glagoljica dobio tek u XIX. stoljeću (prema stsl. glagolju *glagolati* što znači govoriti, sporazumijevati se) (usp. Grivec 1985; Bratulić 1992; Damjanović 2012).

O NAMJERI UGRAĐENOJ U OBLIKOVANJE SLAVENSKE AZBUKE

Da bi se razumjela namjera Konstantina Ćirila koju je ugradio u oblikovanje slavenske azbuke, potrebno je dodatno upozoriti na one dijelove njegova životopisa koji ju neposredno podupiru, a u vezi su s njegovim poimanjem *praotačkih časti* i odnosom prema nekršćanima – muslimanima i Židovima kojima je u IX. stoljeću okruženo Bizantsko Carstvo. Već je spomenuto kako je Konstantin Ćiril rođenjem bio plemenit, uz to vrlinom prokušan, i određen gradom – njegovi su iskustveni i čulni doživljaji bili naklonjeni idejama o demokratičnosti naroda i međunarodnoj univerzalnosti kršćanske vjere. Ta naklonjenost proizlazi iz suživota sa Slavenima koji su, premda tada dijelom civilizacijskoj porodici nepridodana plemena, pronašli način da "osvoje grad Solun", da u njem i njegovoj okolini unaprijede svoje obrte, a od sebe samih i uljudnih Grka u godinama što dolaze učine dvojezične građane koji uz grčki znaju i slavenski jezik. Mogli bismo zaključiti – sasvim očekivane prilike i olakotne okolnosti *kreposne mladosti* Konstantina su (zajedno s njegovim bratom Metodom) privoljele odlasku u slavensku misiju. Bio bi to ishitren zaključak jer, sudeći prema današnjem razmjerima mržnje i netrpeljivosti naroda priveznih istim granicama grada, pokrajine ili države, čini se da su doživljaji njegove mladosti bilo pravo iskušenje vjere i gorljivosti za dobro. Tek kada znanjem sigurno obuhvatimo sve istaknuto i odagnamo sumnje, jasne postaju rečenice Franca Griveca: *Uopće nije čudno da apostoli Slavena nisu bili slavenskoga roda. Ta apostoli nekih drugih naroda nisu bili iz njihova roda. Apostoli Grka bili su Židovi, apostoli Rimljana bili su Židovi i Grci. Prvi misionari u Englesku u Irsku došli su iz Italije, Apostol Nijemaca (sv. Bonifacije) bio je Anglosas* (Grivec 1985: 11). I – nije čudnovato, ali je čudesno u ovom svijetu, znak je potpuna prihvaćanja i opredmećenja svetačkih vrlina čije je temeljno značenje, ne zaboravimo, usmjerenost na druge (Berčić 2008: 193). Apostolsku vrlinu i krepost ne možemo odvojiti od Konstantinovih postupaka i iskustava jer iz njih proizlazi i po njima se poznaje. Divimo se, štujemo i učimo od velikih pojedinaca u čijem smo djelovanju

prepoznali nadahnuće i vrlinu: utoliko i apstolska misionarska djelatnost biva nadahnutu, modelom učenja po uzoru, onom starih Grka i Rimljana, a mi bivamo danas nadahnuti ckrvenim ocima i svecima. I Konstantin uči po uzoru, a životopisac mu na njegov jasno ukazuje – bio je to Sv. Grgur Nazijanski, crkveni naučitelj iz 4. stoljeća, cijenjen i u Istočnoj i u Zapadnoj crkvi.² Isusa štujemo što djelima oprīmjeruje *žrtvu* i *praštanje*, Sv. Franju po *poniznosti*, Sv. Juraja po *hrabrosti*, a za Sv. Konstantina vrlina, kada bismo bili izazvani uliti sva značenja njegove zemaljske misije u jednu riječ, ne bi bila mudrost (jer mudrost bismo shvatili kao disciplinu, odabir njegov da se posveti znanosti i filozofiji koja doslovno prevedena i znači: ljubav prema mudrosti), već praotačke časti³. Utoliko možemo razumjeti kako i zašto Konstantin *filozofijom želi tražiti praotačke časti* (Grivec 1985: 21). Kao što mu filozofija / mudrost biva metodom, a praotačke časti vrlinom, tako mu i teologija oslobođenja Sv. Pavla koji je djelovao među Solunjanima biva materijal iz kojega crpi, sredstvo za kojim najlakše poseže kada se izražava, a vrlina – i danas teškospoznatljiva – proizlazi *iz* i naslanja se *na* učenje Sv. Grgura Nazijanskoga. Po razumijevanju sukusa Kostantinove filozofske misli i vjerske prakse razumijemo i njegovu ulogu u diplomatsko-vjerskim misijama na koje je odlazio. Susret s drugima i drugačijima u kulturološkom, vjerskom i jezičnom smislu nije imao za cilj njihovo bespogovorno pridruživanje srcu srednjovjekovnoga organizma – kršćanstvu, već djelovanje za dobro drugih prema etičkoj definiciji vrline⁴. Kako je postajao jedno s vrlinom koju je odabrao, njegovi su postupci zadobili okvir, a vrlina opredmećenje. Da bismo razumjeli to ostvarenje sudbinske uloge Konstantinove i njegove misije, moramo prilikom svakog izučavanja promatrati u istom lančanom slijedu: od kreposne mladosti u Solunu preko mladenačke zrelosti u Carigradu i verbalnih disputa, potom odlaska na razgovore teološke naravi k Saracenicima i diplomatsko-vjerske misije k Hazarima na Krim sve do odluke za apostolski rad među Slavenima. Svaka je djelatnost otključala novi dio Konstantinova potencijala i omogućila sljedeću misiju. Bjelodano je i već istaknuto da su postaja na tom duhovnom putovanju imali biti i susreti s inovjercima: muslimanima i Židovima. Deveto je stoljeće Bizantu pred sama vrata Carstva dovelo moćne i utjecajne susjede. Bagdaski kalifat uzorne je vojne discipline, klasične naobraženosti (grčke znanosti i umjetnosti) i uljudenosti, a s ciljem proširenja muslimanske vjere. Mlada monoteistička religija u nekim je aspektima pokazivala veću odlučnost i eksplozivnost od kršćanstva, a svoje je vojnike slala u vjerske ratove i osvajanje kršćanskih gradova i zemalja poput Damaska, Antiohije, Jeruzalema; Sirije, Armenije i Egipta. Budući da su s njima u zajedništvu živjeli i kršćani na koje nisu blagonaklono gledali, a čije su vjerske istine pogrdivali (osobito o Svetom Trojstvu), stvoreni su uvjeti za vjerski razgovor i diplomatski dogovor, a Bizant je poslao upravo Sv. Konstantina. Ovdje su već ovjereni principi ravnopravnosti dijaloških partnera i priznavanja ljudskih prava kao temelji dijaloga, uz moralno-etičko i objektivno rasuđivanje drugoga, što je suprotno od subjektivne pristranosti. Dijalozi i raspre, bez obzira na ishod, vođeni su u Konstantinovim misijama prema svim utvrđenim fazama odvijanja dijaloga (ukloniti predrasude i nesporazume, informirati se i priznati međusobna religijska uvjerenja, istaknuti sličnosti i razlike, a tek na kraju dati kritiku koja pomaže u dubljem shvaćanju vlastite vjere i tradicije⁵), a to ne bi bilo moguće bez angažiranosti obiju strana, što često ostaje nedovoljno istaknutom činjenicom prilikom povijesno potvrđenih opisa međuvjerskih susreta i dijaloga poput ovih. Enes Martinović (2013: 206) ističe kako nije moguće zanemariti povijesno potvrđene trenutke otvorenosti islama prema kršćanskoj kulturi. Žitja s iznim-

² Mladi je Konstantin sastavio i molitvu Sv. Grguru Nazijanskom koju je izgovarao uvijek prije početka učenja: *O, Grgure, tijelom čovječe, a dušom anđele! / Ti jesi tijelom čovjek, ali si postao kao anđeo, / jer usta tvoja kao da su od jednoga serafima / Boga proslavljaju i čitav svijet prosvjetljuju / učenjem prave vjere. / Zato i mene koji padam pred tobom / primi s ljubavlju i vjerom / i budi mi učitelj i prosvjetitelj.* Usp. Bratulić 1998: 3.

³ *Velik je to dar onima koji za njima teže, ali meni nije ništa draže od učenja pomoću kojega ću doći do spoznaje kako da steknem pradjedovske časti i bogatstva.* Citirano prema Bratulić 1998: 36.

⁴ Prema deontičkoj i konzekvencijalističkoj etici čovjek je *okrenut prema drugima*. Premda postoje i druge teorije (aretička etika), dosadašnja nam je etička teorija govorila *Kako se trebamo odnositi prema drugima?* Usp. Berčić 2008: 195.

⁵ Valjalo bi i u tom smislu razumijevati Konstantinov odabir zajedničkih argumenata i citata kako iz Biblije tako i iz Kur'ana.

nom pažnjom pristupaju Konstantinovu boravku među Saracenicima, iznose mnoge pojedinosti (raspra sa znalcima o pravovjernosti muslimana i kršćana) koje su znanstvenike nagnale da pomisle kako je Konstantin sam ostavio danas nesačuvan dnevnički opis te misije. Premda iznimno mlad (851. godine bile su mu tek 24), s bizantskom pratnjom stiže u vjerojatno tada glavni grad kalifa Mutavakila, prijestolnicu kalifata, Samarru i isprva pokazuje svoju duhovnu nadmoć. Upitan o drvenim slikama vruga na kršćanskim kućama, Konstantin odgovara: *Vidim lik demona i mislim da tu unutra borave kršćani. Ovi ne mogu živjeti s njima, i bježe van od njih. A gdje nema toga znaka vani, tamo oni žive unutra s njima* (Bratulić 1998: 42). Među Saracenicima, raspravljajući i braneći kršćanske istine, Konstantin iznova pokazuje demokratičnost duha, shvaća da će svoje argumente najbolje obraniti njihovima, pa staje u obranu vjere citiranjem Kur'ana: *Poslasmo Duh svoj k Djevici želeći da rodi* (Bratulić 1998: 43). Istom je tom gorljivošću Slavenima oblikovao jezik i pismo – po uzoru grčkom dakako, to će odati prvi pogled na azbučno ustrojstvo glagoljice i gramatički sustav općeslavenskoga književnog jezika, ali već drugi i treći pogled entuzijista i naučnika ustanovit će da je riječ o novom slavenskom jeziku i pismu koji brižno čuvaju i pretkršćanske slavenske vjerske običaje, duhovnost i tradiciju posložene u praoblike i praznačenja početaka slavenske pismenosti (Lukić – Babić Sesar – Blažević Krezić 2012). I ne samo njih, svaka zraka svjetlosnoga znanja što se odbila o misaonu prizmu Konstantina pronašla je svoje mjesto u materijalnim i duhovnim tragovima njegova stvaralaštva (glagoljsko je pismo tako spomenik i grčkom, i koptskom, i hazarskom, i sirijskom, i gruzijskom, i armeniskom pismu, ali i *crtamъ* i *řezamъ* naše slavenske pretpovijesti). Sumnjamo li još da je riječ o opredmećenju vrline? Sumnjamo li još kojom ju riječju nazvati? Retoričkim pitanjima samo osnažujemo istinitost već rečenoga. Životopisci Svete Braće svjedoče da su se poslije misije Saracenicima Konstantin i brat mu Metod susreli na Olimpu. Time je ispunjen još jedan preduvjet za ostvarenje slavenske misije jer slavenska su plemena razjedinjenja, ali bratska, a upravo je bratska energija *dvaju ujarmljenika koji oru istu brazdu* bila potrebna za misijsko ostvarenje. Osim toga, međunarodno monaško središte proširilo je njihove duhovne i ljudske obzore, učvrstilo Vrlinu koja se najprije očitovala željom da se svi narodi evangeliziraju bez obzira na podrijetlo te da se postigne kršćanska univerzalnost. Tu su odgojili i prve učenike za svoje misijsko djelo među Slavenima susrevši se s predstavnicima brojnih naroda koji su već slavili Boga svojim jezikom (Armenci, Perzijanci, Abazgi, Iberci, Sugdi, Goti, Obri, Tursi, Hazari, Arabljani, Egipćani, Sirci). Ispunjenje novoga potencijala za posljednju – veliku slavensku – misiju, ali i važnije – postupak po kom se poznaje Vrlina, bio je odlazak Konstantina Filozofa i brata Metoda na Krim kod Hazara (Kazara) i pronalazak moći Sv. Klementa I. na Hersonu (gdje je Konstantin naučio i hebrejski te našao rukopise pisane "ruskymi pismeny") koji će biti zalag kasnijem papinskom odobrenju darova Svete Braće Slavenima. Hazari su narod finskoga podrijetla koji se kasnije stopio s turskim i slavenskim plemenima. U 7. stoljeću oni su osnovali državu od Dnjepra do Urala i Kaspijskog mora. U 7. i 8. stoljeću među njih su se doselili Židovi pred bizantskim progonom, a židovska je vjera prevladala i kršćansku i muslimansku među Hazarima. Udruženi pred zajedničkim varjaškim (vikinškim) ruskim neprijateljem, Bizant i Hazari obnavljaju savez na poticaj Hazara, a bizantski car šalje Konstantina u novu misiju riječima: *Idi, Filozofe, k tim ljudima, propovijedaj im i daj im odgovor o Svetoj Trojici, s njihovom pomoći. Nitko drugi ne može to učiniti onako kako valja* (Žitja 1998: 48). Došavši hazarskim Židovima obraniti kršćanske dogme Konstantin iznova pokazuje duhovnu svoju nadmoć i slobodarski duh služeći se u rasprama citatima Biblije, združujući tako jedva razaznatljive potrebe isticanja pripadnosti Adamovu potomstvu (*Adamov sam, naime, unuk*), a te su: djelovanje po Vrlini i argument u polemici sa Židovima. Cilj je po drugoj bio zajedničkim njihovim i našim argumentima obraniti kršćanske dogme, u tom smislu citira i Akvilu koji je s hebrejskoga na grčki u 2. stoljeću preveo Stari zavjet (Grivec 1985: 53). Po odlasku od Hazara 861. godine Konstantin iznova djeluje po Vrlini, a djelovanje mu ima i miris i okus isprobanih biblijskih riječi: *Nema više: Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak! Nema više: muško – žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!* (Gal 3, 28) jer isprosio je od Hazara oslobođenje dvjesto grčkih zarobljenika kao *draže od svih darova* (Žitja 1998: 65). Tu se poznaje njegovo pavlovsko djelovanje za opredmećenje kreposti, a krepost

sama nadahnuta je Sv. Grgurom Nazijanskim, kako smo ranije istaknuli. Valja razlikovati dakle razine dvaju nadahnuća i uzora u Konstantinovu životu kao što razlikujemo znanstvenu disciplinu i njezine metode, a što Konstantin već u 9. stoljeću jasno diferencira kad govori o mudrosti (filozofiji) i praotačkim častima. U tom smislu odnos Konstantina Ćirila kao apostola i blagovjesnika prema muslimanskoj i židovskoj kulturi nikako nije bio jednostran i obojen isključivo misio-narskim (obraćeničkim) bojama. Više je u njima slavenski (i grčki i svjetski = Adamov) apostol gledao priliku za učenjem i djelovanjem po volji Vrline koju je prisvojio, praotačkih časti čijem je ostvarenju težio. Konstantin Ćiril prema tome nije proizvod kulturno-civilizacijskoga kruga iz kojega je proistekao, već faktor njegove korjenite promjene. Podrazumijeva se dakako – ako i dalje budemo mislili da smo dosad uopće dobro razumjeli prirodu srednjovjekovnoga čovjeka i njegove kulture kao tamnice tijela i duhovno-dekadentnog labirinta. Mračni srednji vijek prema svemu sudeći nikada nije sjao bistrijom i jasnijom svjetlošću! (Lukić – Horvat 2013: 29-34)

Slika 1. Sveta braća – Konstantin Ćiril i Metod

OSNOVNO O GLAGOLJICI

Glagoljica je pismo (azbuka) sastavljeno za staroslavenski književni jezik u drugoj polovici IX. stoljeća (862./863.) za Slavene u Moravskoj, a postalo je jedinstvenim pismom svih Slavena, šireći se zajedno sa staro(crkveno)slavenskim jezikom, barem u jednom dijelu njihove povijesti i na jednom dijelu njihova matična teritorija. Kod većine slavenskih naroda prestaje se upotrebljavati zaključno s XII. stoljećem, osim na dijelu hrvatskoga nacionalnog prostora gdje živi u liturgiji (i izvan nje) sve do sredine XIX. stoljeća. Glagoljična slova istovremeno su oznake za glasove u (staroslavenskom) jeziku, oznake za brojeve i simboli.

Glagoljica najstarijih staroslavenskih tekstova (tzv. kanonskih spisa iz X. i XI. st.) zbog svoga se osnovnoga vizualnog dojma naziva *oblom* (poznata i pod nazivom bugarsko-makedonska)⁶. Budući da je njezin prirodan razvoj zaustavljen u XII. stoljeća na svim slavenskim prostorima osim hrvatskog, glagoljsko se pismo na hrvatskom tlu samostalno razvijalo što je rezultiralo stvaranjem posebnog tipa toga pisma – *uglatom stilizacijom* (kružić je zamijenjen kvadratićem) od XIII. stoljeća. Da je riječ o originalnu, autorskom sustavu koje počiva na stilizaciji (i

⁶ Budući da iz IX. st., kada je glagoljica nastala kao pismo za staro(crkveno)slavenski jezik, nemamo nijedan sačuvani spomenik koji bi potvrdio kako je izgledala izvorna, prvotna glagoljica koju je sastavio Konstantin Ćiril, uz tu u periodizacijskom smislu *prastarocrkvenoslavensku* jezičnu fazu, kako ju naziva ruski filolog Nikolaj Trubeckoj, za pismovni se njezin izraz upotrebljava naziv *protoglagoljica*.

kombinacijama) geometrijskih simbola (s uporištem u kršćanskim tumačenjima), i to: križa (simbola Kristove muke), kružnice (simbola beskonačnosti i cjelovitosti Boga) i trokuta (simbola Sve-toga Trojstva), zamijetio je finski slavist Georg Tschernochvostoff sredinom XX. stoljeća. Njoj se pridružuje i postupno razvijana teorija Vasila i Olge Jončev prema kojoj se svako glagoljično slovo može smjestiti u jedinstvenu slovnu shemu/modul (kružnicu podijeljenu dvostrukim križem na osam jednakih dijelova), a koja oblik baštini od mandale/rozete (elementa sakralne (i starije) arhitekture koja počiva na simbolici kružnoga oblika i ostalih dvaju – četvorine i trokuta – koji se u njega mogu upisati). Vasil Jončev glagoljska je slova izveo iz kružnice podijeljene na osam jednakih isječaka koju je nazvao *figurata modul* (rozeta). Prema Sambunjaku (1998) glagoljica je fonografsko pismo s visokim stupnjem ideografskoga karaktera koji počiva na spoznaji da pismo, u uvjetima oskudne pismenosti (o kakvoj je riječ među moravskim slavenima u trenutku dolaska Sv. braće kao misionara), nije samo priopćajno sredstvo misli i vizualno opredmećenje glasova već i ostvarenje estetskih, magijsko-evokativnih sadržaja upisanih u temeljnim likovima slova (i njihovoj simbolici). U glagoljično je pismo dakle hotimično upisan magijski predznak, o čem već *na prvu* svjedoče mnoge začudne spoznaje o njemu: jedno od rijetkih pisama kojemu je znan autor, pismo u kojem slova oblikom i nazivom svjedoče o bogatost simbolici, pismo čija slova ujedno imaju i brojevnju vrijednost te pismo koje počiva na čvrstoj ideološkoj pozadini. Poznato je to i Crnoriscu Hrabru u X. stoljeću koji prilikom zaštite slavenske kulture i pismenosti u svom poznatom traktatu *O pismenima* rabi ideologeme pa prilikom uspostavljanja antitetičnoga odnosa grčko – slavensko ističe kako su grčka slova sastavili pogani Grci, a slavenska – svet čovjek (usp. Lukić – Blažević Krezić – Babić Sesar 2012). A svetost Konstantinu Ćirilu i njegovu bratu Metodu priznaju i Katolička i Pravoslavna crkva držeći ih simbolima crkvenoga jedinstva.

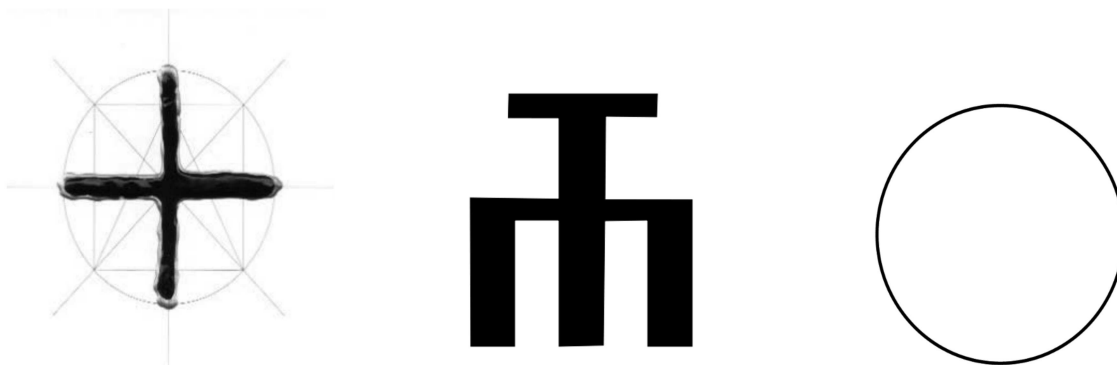
Konstantin je svoje pismo sročio poput molitve – azbučne molitve – vrlo popularne u književnosti istoka, a prema akrofonetskom načelu. Budući da glagoljična slova imaju leksička imena, unutar je sustava moguće prepoznati smislene poruke (filozofske i teološke naravi) koje autor kroz svoja pismena prosljeđuje. Najvažnija među njima, slijedeći nazive prvih devet slova azbuke (a, b, v, g, d, e, ž, 3 [dz], z), kaže: *azъ buky vêdê glagoljъ dobrê estъ živêti 3êlo zemli* [az buki vjedje glagoljon bolje jest živjeti dzjelo zemlji] odnosno *Ja koji znam (poznajem) slova govorim da je (vrlo) dobro živjeti na zemlji*. Poruka je posve kršćanska, u skladu sa svjetonazorom tvorca glagoljice Konstantina Filozofa, kojega znamo pod imenom Sveti Ćiril. Poruka je to koja nadilazi vrijeme i prostor – i danas vrijedi jednako kao i u trenutku kada je Konstantin vjeri privodio slavenski puk – jer biti pismen znači BITI SVOJ, biti čovjek koji svojim životom na zemlji ima priliku i mogućnost spoznati Boga i božansko.

Slika 2. Obla i uglata glagoljica

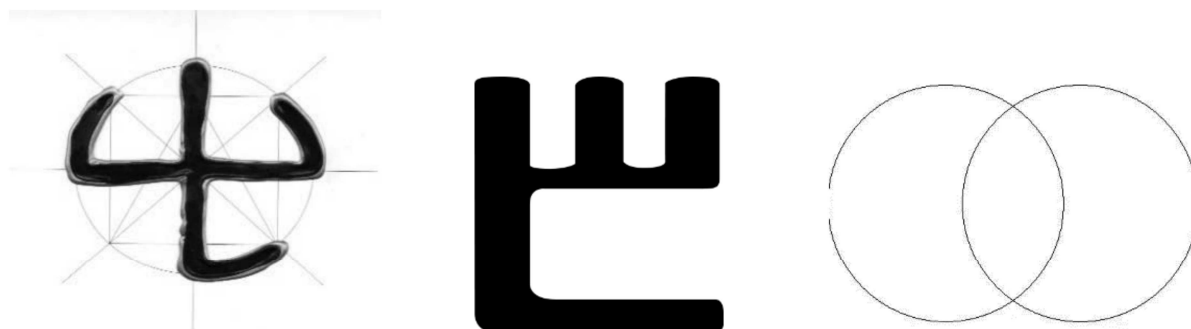
AZЪ BUKY VĚDĚ GLAGOLJQ

Iako svih 38 pismena glagoljične azbuke jednakom snagom svjedoče o namjeri svoga tvorca i posreduju filozofsko-teološku šifru svojom tripartitnom naravi – kao slovo, broj i simbol – odnosno u svakom se slovu ogleda cjelina, duhovnu prirodu i svetost Konstantinove *slovne molitve* pokazat ćemo na primjeru prvih četiriju slova a – azъ, b – buky, v – vědĕ, g – glagoljĝ. Svako od tih slova svjedoči božansko u kršćanskom smislu i poimanju – svjedoči Boga kao Jednoga u Tri Božanske Osobe – Ocu, Sinu i Duhu Svetome i zgušnjava se u božansku esenciju koju su pitagorejci nazivali *božanskim tetrakisom*.

AZЪ, BROJ JEDAN

Prvo slovo glagoljske azbuke nosi staroslavenski naziv *azъ*, što u prijevodu na hrvatski jezik znači JA, tj. predstavlja ličnu zamjenicu za 1. lice jednine. Budući da glagoljična slova istovremeno predstavljaju i brojeve, pripadajuća brojevna vrijednost aza je 1. Poznato je, naime, da je broj jedan i u antici i u srednjem vijeku označiteljem i izvorom svih ostalih brojeva. Broj jedan simbolom je prvotnoga počela, elementarne kozmičke energije, Boga i njegove neiscrpne stvoriteljske moći (Germ 2003: 16–17; Bentley 2008: 36–51; Horvat 2009: 187). Simbolička se vrijednost jedinice u geometriji poistovjećuje s krugom ili kuglom, a u likovnosti s kružnicama uopće. Indoeuropska i praslavenska predaja, ali i kršćanska sakralna arhitektura, kružni kalendariji i motivi iz glagoljskih liturgijskih knjiga simbolički upućuju na sažetu poruku: krug – jedno – Bog (vječno i nepromjenjivo). Konstantin Ćiril odlučio je glagoljski azbučni niz započeti znakom križa, središnjim simbolom kršćanstva, simbolom žrtve Isusa Krista. Križ mora stajati na početku i stoga što je glagoljica misionarsko pismo, zadatak joj je kristijanizacija slavenskih plemena, privođenje u krug europskih kršćanskih naroda. Leksičko je ime slova azъ, a u skladu s temeljnim zadatkom cijeloga pismovnog sustava, stoga i širega značenja – ono nije samo JA nego i JA KRŠĆANIN (stvoren na sliku Božju) – JA koji kao pojedinac ulazim u zajednicu krštenih.

BUKY, BROJ DVA

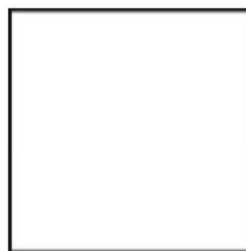
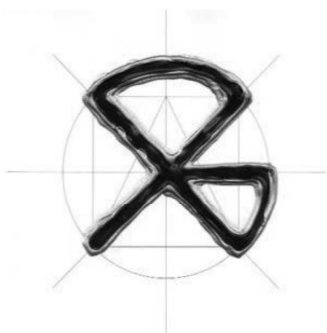
Glagoljično slovo *buky* ima brojevu vrijednost dva. Simbolizam broja dva oponira pak značenju broja jedan. Dva označuje dvojstvo, odstupanje od jednoga, diobu i bipolarnost u indoeuropskoj, praslavenskoj jednako kao i u kršćanskoj tradiciji. Tako je i likovnost broja dva najbolje posvjedočena vezicom piscis koja se u kršćanstvu povezuje s Kristom (prateći simbol ribe). Ipak, taj simbol poznat je i u Indiji kao mandorla, kod nas kao mandula (badem), a pojavljuje se i u drugim ranim civilizacijama poput Mezopotamije ili afričkih kultura. Gdje god se našao, on ukazuje na stvaralački proces rađanja i umnožavanja. Glagoljično slovo *buky* najprije svojom brojevnom vrijednošću, a onda i likovnošću i imenom svjedoči o dvostrukoj prirodi Krista (Logosa), čovjeka i Boga, ali i o ljubavi koju kršćanin udjeljuje Bogu i bližnjima. Zahvaljujući simbolici svoje brojevne vrijednosti *buky* je i šire od zadanoga kršćanskoga svjetonazora svjedokom složenoga principa dualnosti (dvojnosti) koji čini samu bit indoeuropskoga i praslavenskoga bića. U skladu je s tim i Pitagorina opaska o broju dva kojim se najavljuje značenje i postojanje prve suprotnosti u pojavnom svijetu (Germ 2003: 22). Glagoljično slovo *buky* svojim bi trima okomitim linijama odražavalo simboličku motivaciju cjelovitoga Boga (Sveboga) u trima božanskim osobama, a dvije vodoravne, što je i važnije za ostvarivanje simboličkih sveza s brojevnom vrijednošću, označavale bi dvostruku Kristovu narav (božansku i čovječnu). Leksičko ime slova *b* – *buky* – označuje slovo kao znak, ali i riječ, knjigu te, u simboličkom smislu, Boga kao Drugu Božansku Osobu, Logos. Zanimljivo je da su Slaveni slovo *b* preuzeli od hebrejskoga slova BET (kuća, labirint) i grčkoga BETA, ali su mu izmijenili vizualni oblik kao i glasovnu vrijednost (Grci su ga naime izgovarali kao *v* u vrijeme Bizantskoga Carstva: Vizant, Vitliom i sl.) (Germ 2003: 2223; Bentley 2008: 86–101; Horvat 2009: 188; Sacks 2003: 66–69). Ne čudi stoga što je i Crnorizac Hrabar u polemičkom traktatu *O pismenima* upozorio: *Нѡ како моџетъ сѣ (писати) добрѣ грѣцьскыми писмены. б(ог)ѣ, или животѣ, или зѣло, или с(ь)рковѣ, или љаanie, или ширѣта, или јадѣ, или ѡду, или јуностѣ, или ѡзыкѣ и инаа подобнаа симѣ? – Но како се моџе добро писати грѣким писменима Бог, или животѣ, или dzêlo (= vrlo), или љјаније (= љеканје), или широта (= ширина), или јадѣ (= јело, отров), или јуностѣ (= младост), или ѡзыкѣ (= језик), и друге на њих налик?* (Damjanović 2004: 166). Koliko je važan ovaj glas, a onda i grafemski njegov ekvivalent, bio (i ostao) za Slavene, svjedoči (još u X. stoljeću) činjenica da najvažniju riječ (Bog) ne bismo mogli izgovoriti i zapisati da nije glasa i slova *b*. Za vrijeme procesa inkubiranja i rađanja prvoga slavenskog književnog jezika i pisma najbolje posvjedočenje dualnoga principa jesu Sveta Braća – Konstantin Ćiril i Metod. Braća simboliziraju jednakovrijednu, podvojenju, harmonično usklađenu moć koja je trebala postati presudnim čimbenikom u oblikovanju slavenskoga jezika (postojanje gramatičke kategorije dvojnosti koja se osipa već u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku) i pisma [princip dvojnosti/parnosti u uporabi geometrijskih oblika i njihovoj kombi naciji prilikom oblikovanja glagoljičnih slova, udvostručivanje osnovnih slovniha linija prilikom oblikovanja glagoljičnih inicijala (Žagar 2007: 399)]. Hrvatski pjesnik XIX. stoljeća Petar Preradović Ćirila i Metoda naziva SLAVENSKIM DIOSKURIMA u istoimenoj pjesničkoj prigodnici povodom prve velike ćirilometodske obljetnice 1863. godine (tisućnica velikomoravske misije), a prema grčkom mitu o braći, nerazdvojnima blizancima, Kastoru i Poluksu. Ne čudi stoga što u 7. glavi Žitja Metodova iz XII.

stoljeća Braća postaju ujarmljenicima koji su, orući istu brazdu, obuhvaćeni zajedničkim poslom – jednom misijom. Prema Žitju Metodovu Konstantin Ćiril na samrti u Rimu 869. godine govori svome bratu: *Evo, brate, obojica smo ujarmljenici, orući jednu brazdu. I ja padam na ljesi, svoj dan dovršavam. A ti voliš veoma Goru, no nemoj radi Gore ostaviti svoje naučavanje, jer upravo njime možeš biti spašen* (Bratulić 1998: 102–103).

VÊDÊ, BROJ TRI

Glagoljično slovo vêdê [vjedje] ima brojevnu vrijednost tri čijim se likovnim ekvivalen-
tom drži trokut. Riječ je o broju čija su simbolička značenja raznovrsna, ali se mogu okupiti oko
temeljnih pojmova dovršenosti, zaokruženosti, rasta i napretka. Prema pitagorejcima tri točke
tvore trokut koji je ishodište za oblikovanje svih drugih geometrijskih likova, prvi geometrijski
lik, stoga trojka označuje stvaralački, kozmički duh koji oblikuje svemir; savršenstvo, zaokruže-
nost, plodnost, rast i napredak. Platon pak ističe kako trojka označava misaonu predodžbu
(Germ 2003: 28–33), a sve će se raznovrsne simbolike broja tri i njegova geometrijskoga ekvi-
valenta iscrpiti i duboko ispreplesti u tumačenju triju kodova glagoljičnoga slova v– njegove
brojevne vrijednosti, leksičkoga imena i likovnosti. Leksičko ime glagoljičkoga slova v – vêdê –
dolazi od staroslavenskoga glagola vêdêti što znači znati, poznavati, spoznati, a simbolizira zna-
nje. I Vede, staroindijske svete knjige sa zapisanim hinduističkim tekstovima, u prijevodu upu-
ćuju na znanje (i vječnost). Likovnost (vanjska pojavnost) slova v, osobito protoglagoljičnoga
koje se dade smjestiti u ranije obrazložen Jončevljev model rozete, odlikuje se dvama kružićima
(u uglatoj glagoljici preoblikovanima u pravokutne strukture) koji zauzimaju donju polovicu
rozete/projektnoga polja za upisivanje glagoljičnih slova simbolizirajući tako vodu kako ju je u
početku Bog stvorio. S obzirom na to da je riječ o krugu koji najprije simbolizira Kristov mono-
gram okomitim promjerom koji stoji za slovo I, inicijal imena Isus – (grč. Iesus), i dvama dijago-
nalnim promjerima koji predstavljaju slovo H (X) za grčki oblik imena Krist – Hristos – Pomaza-
nik, iznimna i raznovrsna simboličnost broja tri priskrbila je njegovu geometrijskom reperezen-
tantu (trokutu) poziciju jednoga od temeljnih gradbenih elemenata svih glagoljičnih slova.
Navedene će spoznaje osnažiti tvrdnju o posebnom i nadahnutom stvaranju glagoljske azbuke,
Konstantinovoј razvijenoј svijesti o potencijalu pojedinih geometrijskih oblika i u njima duboko
nataloženih simboličkih značenja. Produhovljen i naobražen autor glagoljice morao je jako do-
bro poznavati simboliku i repetitivan karakter trojnoga principa u srodnim (i kontaktnim) mito-
loškim predajama, religijama i kulturama. Broj tri u kršćanstvu je vezan uz motiv Kristova uskrs-
nuća trećega dana te uz Sveto Trojstvo i plodnu snagu trojice Noinih sinova koji su nakon potopa
obnovili ljudski rod. Sveto Trojstvo Oca, Sina i Duha Svetoga iznova ukazuje na dovršenu,
savršenu božansku prirodu. Riječ je o jedinstvu Boga Oca (Sveboga, vrhovnoga Boga), Druge
Božanske Osobe (Logosa, Isusa Krista) i Duha Svetoga. Kršćanska ikonografija iscrpljuje sva
istaknuta značenja u simbolizmu Božjega oka (trokuta s okom) koje je okruženo sunčevim zra-
kama te ukazuje na božju sveprisutnost i svevidljivost, dovršenost i cjelovitost opisanu Svetim
Trojstvom – Ocem, Sinom i Duhom Svetim.

GLAGOLJQ, BROJ ČETIRI

Glagoljično slovo *g* svojim oblikom upućuje na dvije zatvorene cjeline što s jedne strane podsjećaju na čovjekovu usnu šupljinu, a s druge na zemljište s rupama pa su simbolom gmizavaca koji se kriju u rupama. Leksičko mu je ime *glagoljQ* – 1. lice jednine prezenta glagola *glagoljati* pri čem se ističe sročnost s leksičkim imenom slova *a* (*azъ*) u azbučnom nizu – *azъ glagoljQ* (ja govorim). U skladu je to sa starim shvaćanjem staroslavenske riječi *jęзыкъ* (starohrvatske *jazik/jezik*) kao jezika kojim se govori, ali i naroda jer se jezikom narod međusobno prepoznaje, sporazumijeva i sebe shvaća kao identitet, posebnost različit od drugih, a osobito u slavenskih naroda koji se poimaju jezičnim nacijama. Oni koji ne govore za Slavene su morali biti nijemci, a odatle i ime Nijemci u svim slavenskim jezicima za narod čiji jezik nisu razumjeli. Nijemci pak sebe nazivaju *Detusche* (Dojče), riječju koja označava pleme, narod, pripadnost. Od riječi za narod u njemačkom jeziku (*Detusche, Teutsche*) dolazi pak hrvatski pridjev tuđ. Vrijedi apstrahirati princip nazivlja u kontaktnih naroda prema zaključku kako svi koji govore ili glagoljaju pripadaju jednom narodu. Od glagola *glagoljati* uobličen je naposljetku i naziv za prvu slavensku azbuku – *glagoljicu*. Prvi je put taj naziv zasvjedočen u talijanskom pismu Franje Glavinića rimskoj Propagandi 11. siječnja 1626. godine. Dakle, naziv za pismo izveden je iz glagola koji je istovremeno i leksičkim imenom za četvrto slovo azbuke i koji, uz izvorno govorenje, označuje i obavljanje liturgije na staroslavenskom jeziku (Bratulić 2009: 10–11). Brojevnja je vrijednost slova *g* četiri, njegov je geometrijski ekvivalent kvadrat (četvorina) koji postaje jednim od temeljnih gradbenih elemenata glagoljičnih slova. Četvorka simbolizira uravnoteženost i skladnost svijeta, njegovu prostornu i vremensku uređenost, ali i čvrstoću, red, zakonitosti koje vladaju svijetom. Kvadrat/četvorina simbol je Zemlje (četiri strane svijeta: sjever, istok, zapad, jug; četiri dimenzije: visina, dubina, duljina, širina; četiri strane neba; četiri glavna vjetra; četiri osnovna elementa: vatra, voda, zemlja, zrak; četiri životna ciklusa čovjeka: djetinjstvo, mladost, zrelost, starost; četiri godišnja doba: proljeće, ljeto, jesen, zima), konačnosti, stalnosti (statičnosti) i stabilnosti (Germ 2003: 34–39; Bentley 2008: 170–178). Od presudne je važnosti znati kako se na temelju opisane simbolike prvoga i četvrtoga slova glagoljske azbuke, s poznatim pristupom svakom glagoljičnom slovu kao trostrukom kodu, prepoznaje pitagorejski princip tetrakisa koji zbrajanjem prvih četiriju brojeva dolazi do savršenoga broja – simbola punine, zaokruženosti u kojem se jednako ogleda monada (*Svebog*), dijada (*Logos, stvaranje*), trijada (božanska punina i oblikovanje svemira) i tetrada (stvarno uobličenje materijalnoga, zemaljskoga). Ekstrakcijom praoblika i tumačenjem simbolike, promatranjem projektnoga polja za izlučivanje glagoljičnih slova postaje razvidno da se upisivanjem križa (oblik, likovnost slova *azъ/broja jedan*) u kvadrat (oblik, likovnost slova *glagoljQ/broja četiri*) taj kvadrat dalje dijeli na četiri manja kvadrata, čime se iscrpno prodire u princip božanskoga tetrakisa. Tumačenje znakovitosti tetrade iscrpljuje se u kršćanskim simbolima četiriju evanđelista – tetramorfima – nastalima na temelju viđenja proroka Ezekijela i Izaije. Biće s četirima licima što ga je u viđenju gledao Izaija počinje se u VIII. stoljeću, na temelju Apokalipse, dijeliti pa se atributi raspodjeljuju među evanđelistima s obzirom na ideološka tumačenja. Matejev atribut tako postaje krilati čovjek (anđeo), Markov krilati lav, Lukin krilati vol, a Ivanov (krilati) orao (Badurina (ur.) 2000: 596)

AZъ+ BUKY+ VÊDÊ+ GLAGOLJQ = IŽE

Punina simbolike prvih četiriju slova/brojki glagoljske azbuke postiže se njihovim zbrajanjem i ogledanjem u slovu *iže*/broju deset, simbolu savršenstva i ključu univerzuma prema formuli *azъ+ buky+ vêdê+ glagoljQ = iže*. Snaga broja deset potencijalno živi u tetradi. Ne čudi stoga što su pitagorejci tetrakis zazivali kao naj snažniju zakletvu/molitvu: *Blagoslovi nas, božanski broju, ti koji si stvorio bogove i ljude. O, sveti, sveti, tetraktise, ti koji sadržiš korijen i izvor vječnog toka stvaranja. Jer božanski broj počinje čistim i dubokim jedinstvom i doseže sveto*

četiri; potom stvara majku svega, koja sve povezuje, prvorođenu, onu koja nikada ne skreće, koja se nikada ne zamara, sveto deset, koje drži ključ svih stvari (Germ 2003: 7075; Bentley 2008: 176–183). Slovo i, leksičkoga imena *iže*, nosi brojevnju vrijednost deset. Izgleda poput jarma za par volova, a simbolika jarma za volove upućuje na sve one koji su obuhvaćeni zajedničkim poslom, jednom misijom. Sveta su braća bila obuzeta velikomoravskom misijom pa u 7. glavi Žitja Metodova postaju *ujarmljenicima*. Slovo *iže*/broj deset u skladu je s prethodno istaknutim ispunjeno najsnažnijom simbolikom. Na razini vizualne pojavnosti ono je sazdan od kruga i trokuta, čime se želi ukazati na puninu, savršenstvo i cjelovitost božanstva (Boga Oca i Sina) te na veliku trijadu sjedinjenja neba, zemlje i čovjeka – Presveto Trojstvo. Deset je broj koji simbolički spaja sve prijašnje; simbol je u sebe zatvorene mnogostrukosti, zaokruženosti, sveopsežnosti i vječnosti; simbol je savršenstva i na koncu – predstavlja povratak u jedinstvo ($1 + 0 = 1$).

Svaki od brojeva u božanskom tetrakis i sam je božanski. Glagoljična pismena planski su određena pitagorejskom simbolikom brojeva koja se ulijeva i u plan izraza i u plan sadržaja pismovnoga znaka koji jasno govori o namjeri tvorca glagoljice: to je pismo koje svjedoči vjeru u kršćanskoga Boga koji je jedan u tri osobe – Ocu, Sinu i Duhu Svetome. To je pismo koje govori o sjedinjenju pretkršćanskog (pitagorejska filozofija brojeva, indoeuropska i praslavenska tradicija) i kršćanskog duha tako jasno, a opet tako suptilno i kriptirano – da ne zatre što je bilo i pospiješi ono što dolazi.

U ZNAKU BROJA 9 ILI O PORUCI KOJA NADILAZI VRIJEME

Već je ranije spomenuta poruka koju je Konstantin Ćiril ugradio u svoj azbučni sustav kako bi trajno svjedočila o vrijednosti i značenju pismenosti i njezinoj ulozi u nastojanjima pojedinca (onoga koji je predstavljen zamjenicom *azъ*) da spozna mudrost, da dosegne *Sofiju*, mističnu Konstantinovu zaručnicu – Prijestolje Mudrosti – a glasi: *Azъ buky vêdê glagoljъ dobrê estъ živêti 3êlo zemli – Ja, koji poznajem slova, kažem da je dobro živjeti na zemlji veoma / Ja kršćanin, koji slova znam, govorim da je dobro časno živjeti na zemlji*. Ta poruka živi utkana u prvih devet slova glagoljične pismovne molitve i u potpunosti se uklapa u pitagorejsko poimanje

10 – Slovo i/ili broj

(oprimjereno glagoljičnim pismom)
Milica Lukić + Vera Blažević + Tena Babić Sesar
Filozofski fakultet

„ Blagoslovi nas, božanski broju, ti koji si stvorio bogove i ljude. O sveti, sveti tetraktise, ti koji sadržiš korijen i izvor vječnog toka stvaranja. Jer božanski broj počinje čistim i dubokim jedinstvom i doseže sveto četiri; potom stvara majku svega, koja sve povezuje, prvorođenu, onu koja nikada ne skreće, koja se nikada ne zamara, sveto deset, koje drži ključ svih stvari. ”

1	2	3	4
JA monada JEDINSTVENI BOG – OTAC najviše počelo SVEmira načelo ŽIVOTA	RIJEČ dijada DVOJSTVENI BOG – KRIST nebo:zemlja život:smrt	ZNANJE trijada TROJSTVENI BOG DUH SVETI početak:sredina:kraj red i sklad	GOVOR(enje) tetrad pravda ravnoteža stabilnost BOG

Ja Slovo/slovo znajući govorim da je vrlo dobro živjeti na zemlji...

Slika 3. Božanski tetrakis u viziji Konstantina Ćirila Filozofa

broja 9 kao *kraja numeričkih nizova prije povratka u jedinstvo* (božanski tetrakis $10 = 1 + 0 = 1$). Broj 9 priča priču o *prijednom putu* – nosi sve kvalitete i značajke brojeva koji mu prethode (tablica 2). Pitagorejci u broju 9 traže *sjećanje, iskustvo i mudrost* – a upravo nam to svjedoči rečena Konstantinova poruka – ne samo kao zbroj leksičkih značenja imena prvih devet slova u nizu (mudrost) već i kao slika koja istovremeno komunicira s pismovnom tradicijom uopće (sjećanje, iskustvo); slika i riječ koje su u sebe upisale i vremensku perspektivu – spojile kružnu (sjećane) i linearnu – sjedinile pretkršćansko i kršćansko. Istovremeno, oblikujući svako pojedino slovo kao jezični znak koji ima svoj plan izraza i plan sadržaja, Konstantin Ćiril otvorio je mogućnost onima koji dolaze nakon njegova vremena da sami sebe upišu u *sveta pisma* tumačeći plan njihova sadržaja u skladu s vremenom u kojem žive, priširujući poruku koju je ostavio ili jednostavno čitajući ju na svoj način.

Uzimajući u obzir tumačenja simbolike pojedinih brojeva u nizu zaključno s brojem 9 (prema Pitagorejcima – tablica 1) i svojstvu broja 9 da nosi *kvalitete i značajke brojeva koji mu prethode*, moguće je Konstantinovu filozofsko-teološku šifru pročitati u novom svjetlu koje u prvi plan stavlja Logos – Isusa Krista – Drugu Božansku Osobu – rodonačelnika kršćanstva kao monoteističke religije u krilo koje se u IX. st. pozivaju moravski i panonski Slaveni. Rečeno je moguće pratiti u tablicama koje slijede:

Tablica 1. Veza leksičkoga imena glagolskih slova i značenja uspostavljenog prema broju

IME SLOVA			ZNAČENJE PREMA BROJU
azъ	ego	ja	MONADA, SVEBOG
buky	deus	Bog/slovo	DIJADA, STVARANJE
vêdê	vitus	znati	BOŽANSKO SAVRŠENSTVO
glagolъ	loquor	govoriti	SKLADNOST MATERIJE, SVIJETA
dobrê	bonum	dobro	BOŽANSKO SJEDINJENJE
estъ	est	jest	ČOVJEK
živêti	vivere	živêti	DUHOVNO SAVRŠENSTVO
zêlo	fortia	vrlo/veoma	NOVI POČETAK
zemli	terrae	zemlja	BOŽANSKO SPUŠTANJE (DUH SVETI)
îže	quod	koji	BOŽJI ZAKON, ZAOKRUŽENOST; VJEČNOST božanski tetrakis

9 x 1 =	09
9 x 2 =	18
9 x 3 =	27
9 x 4 =	36
9 x 5 =	45
9 x 6 =	54
9 x 7 =	63
9 x 8 =	72
9 x 9 =	81
9 x 10 =	90

What the teachers never taught us

Tablica 2. Broj 9 nosi značajke i kvalitete brojeva koji mu prethode

Poslužimo li se kombinatorikom uspostavljenom u Tablici 2, prvih devet glagoljskih slova (+ 10 kao povratak u jedinstvo) stupa u nove odnose (što im omogućuje činjenica da imaju brojevnu vrijednost):

ⱮⱮⱮ	Ɱ	zemla	azъ	zemla
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	buky	Зѣло ѿже
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	vêdê	i živêti
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	glagolъ	đervъ estъ
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	dobrê	kako dobrê
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	estъ	ljudъje lagolъ
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	živêti	myslite vêdê
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	Зѣло	našъ buky
ⱮⱮⱮ	ⱮⱮⱮ	zemla	zemla	онъ азъ
ⱮⱮⱮ	Ɱ	zemla	ѿже	pokoi

Prema navedenome dobiva se poruka sljedećeg sadržaja: Za život zemlju odabra, kako dobri ljudi (dobro u ljudima) govore, misle i znaju – On donosi mir svakom od nas!⁷

LITERATURA

- Badurina, A. (ur.) (2000). *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bentley, P. J. (2008). *The book of numbers: the secrets of numbers and how they created our world*, London: Cassell Illustrated.
- Berčić, B. (2008). Etika vrlina. *Filozofska istraživanja*, 28 (1), 193-207.
- Bratulić, J. (1998a). *Žitja Konstantina Ćirila i Metodija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bratulić, J. (1998b). Glagoljica: pismo, znak, slika. *Istra: časopis za kulturu, književnost i društvena pitanja = Rivista di cultura, di letteratura e di varia umanità*, 5/6, 166-172.
- Bratulić, J. (2009). *Hrvatski jezik, hrvatska pisma i hrvatska književnost – svjedoci identiteta Hrvata*, u: Povijest hrvatskoga jezika, I. knjiga: srednji vijek, *Croatica*, 2009., str. 9-57.
- Damjanović, S. (2004, 2012). *Slovo iskona – staroslavenska / starohrvatska čitanka (drugo, dopunjeno izdanje)*. Zagreb: Matica hrvatska.

⁷ Slično je tumačenje dala i srpska lingvistica Ružica Borisavljević: Ja, Bog vidi reči dobre. Jeste živa sila zemaljskog prostora i zna kako ljudi misle. Naš Oče Nebeski Svemira reci slovo tvrdog nauka. Prema: Borivoje D. Živković, Svako slovo ima svoje ime <http://guskova.ru/q?a=l&doc=/~mladich/slav/azbuki> (stranica posjećena 29. studenoga 2013. u 17,46 sati)

- Germ, T. (2003). *Simbolika brojeva*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Grivec, F. (1985). *Sveti Ćiril i Metod, Slavenski blagovjesnici*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Horvat, J. (2009). *Slovarij – Azbukividnjak*. Zagreb: Naklada Ljevak, 185-224.
- Kutleša, S. (2006). *Petrić o tajnama brojeva*, Prilozi 63-64 (2006), 171-187.
- Lukić, M. (2009). Popularizacija ćirilometodske ideje u drugoj polovici 19. stoljeća na hrvatskome nacionalnom prostoru (Korpus ćirilometodskih književnih tekstova), *Lingua Montenegrina, časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja*, 4, 85-124.
- Lukić, M., Blažević-Krezić, V. & Babić Sesar, T. (2012). Filozofsko-simbolički ustroj glagoljskoga pisma prema formuli božanskog tetrakisa. *Lingua Montenegrina* V/2/10, 23-66.
- Lukić, M. & Horvat, J. (2013). Glagoljica Konstantina Ćirila i *Ars Magna* Ramóna Lulla – paradigme semiotičkog komuniciranja. *Lingua Montenegrina*, VI/2/12, 25-45.
- Martinović, E. (2013). *Povijesno-kulturalni susret muslimana i kršćana*, Takvim za 2013., god. 1434/1435., Rijaset Islamske zajednice u BiH, Sarajevo, 203-218.
- Sacks, D. (2003). *Letter perfect – the marvelous history of our alphabet from A to Z*. New York: Broadway Books, 66-69.
- Sambunjak, S. (1998). *Gramatografija Konstantina Filozofa Solunskoga*. Zagreb: Demetra.
- Žagar, M. (2007). *Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Žagar, M. (2009). *Hrvatska pisma u srednjem vijeku*, u: Josip Bratulić i drugi, *Povijest hrvatskoga jezika – 1. knjiga: Srednji vijek*, Croatica, Zagreb, 2009., str. 107-219.

INTERNETSKI IZVORI

- <http://guskova.ru/q?a=l&doc=~mladich/slav/azbuki> (stranica posjećena 29. studenoga 2013. u 17,46)
- <http://wwwbloggercomprofile1704280558878.blogspot.com/2013/06/pitagorejska-filozofija.html> (stranica posjećena 29. studenoga u 18,32)

Writing System as a Testimony of Faith or Possible Interpretations of the Symbolism of Glagolitic Script

Abstract: The paper deals with the oldest known Slavic alphabet as a system of sacred letters created by the "holy man" – Constantine Philosopher of Thessaloniki, whom both the Catholic Church and Eastern Orthodox Church worship as St. Cyril. Based on the fact that each Glagolitic letter is a three-way coded linguistic sign, a new reading and an interpretation of the symbolism of some of the letters is proposed – primarily those that represent the nature of God in the Christian notion, and fit into the Pythagorean model of divine tetrakis (азъ + buky + vědê + glagoljō). Also proposed is a new interpretation of Constantine's philosophical-theological code entered in the first nine letters of Glagolitic script. It puts in the foreground the Logos – Jesus Christ – the Second Divine Person - the founder of Christianity as a Monotheistic religion which Moravian and Pannonian Slavs joined in the 9th century.

Keywords: Glagolitic script, Konstantin Cyril, Divine Tetrakis, Christianity, number 9

Steilschrift als Zeugnis des Glaubens (Über einige mögliche Interpretationen der Symbolik glagolitischer Buchstaben)

Zusammenfassung: Die Arbeit befasst sich mit dem ältesten bekannten slawischen Alphabet als einem System *heiliger Briefe*, das vom "Heiligen Mann" – Konstantin Philosoph von Saloniki – geschaffen wurde, den sowohl die katholische als auch die orthodoxe Kirche als hl. Cyrill anbeten. Aufgrund der Tatsache, dass jeder glagolitische Buchstabe ein dreifach codiertes linguistisches Zeichen ist, wird eine neue Interpretation der Symbolik der Buchstaben vorgeschlagen - vor allem jene, die das Wesen Gottes in der christlichen Vorstellung darstellen und in das pythagoräische Modell der göttlichen Tetrakis (азъ + buky + vědê + glagoljō) passen. Es wird auch eine neue Interpretation von Konstantins philosophisch-theologischem Code vorgeschlagen, der in den ersten neun Buchstaben der glagolitischen Schrift enthalten ist. Es stellt den Logos – Jesus Christus – die zweite göttliche Person als den Begründer des Christentums in den Vordergrund, zu dem sich mährische und panonische Slawen im 9. Jahrhundert gesellen.

Schlüsselbegriffe: Glagolitische Schrift, Konstantin Cyril, *Göttliches Tetrakis*, Christentum, Nummer 9